

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ
ЧЕРКАСЬКИЙ ІНСТИТУТ ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ ІМЕНІ ГЕРОЇВ ЧОРНОБИЛЯ
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

Кафедра суспільних наук

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ І ТЕМАТИКА
КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

з дисципліни

«ПРОБЛЕМИ ФІЛОСОФІЇ ПРАВА»

підготовки здобувачів за другим (магістерським) рівнем вищої освіти
в галузі знань 08 «Право»
за спеціальністю 081 «Право»

факультет цивільного захисту

Черкаси – 2018

Методичні вказівки і тематика контрольних робіт з курсу «Проблеми філософії права» підготовки здобувача за другим (магістерським) рівнем вищої освіти в галузі знань в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

.

Розробник: Усов Д.В. професор кафедри суспільних наук, д.філос.н., доц.

**Методичні вказівки затверджені на засіданні кафедри суспільних наук.
Протокол №2 від «27» серпня 2018 року.**

© Д.В. Усов, 2018 р.
© ЧПБ, 2018 р.

ВСТУП

Філософія права є однією з світоглядних форм пізнання права, вона займається дослідженням смислу права, його сутності і поняття, його основ і місця в житті людини і суспільства. Сучасний етап в розвитку суспільства характеризується поширенням гуманістичних тенденцій, що зумовлює зростання ролі філософії права в системі гуманітарних наук і вітчизняної вищої освіти. Зростає також значення цієї дисципліни у всьому процесі формування та ствердження в суспільстві цінності права, свободи, рівності та справедливості.

Програма нормативної навчальної дисципліни «Проблеми філософії права» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки здобувача за другим (магістерським) рівнем вищої освіти за спеціальністю 081 «Право».

Предметом вивчення навчальної дисципліни є світоглядна (ідеальна) форма пізнання права, розуміння і затвердження його сенсу, цінності і значення в житті окремої особи і суспільства в цілому, співвідношення філософсько-правового осмислення права з іншими підходами до його осягнення.

Міждисциплінарні зв'язки: вивчення дисципліни «Проблеми філософії права» пов'язане з дисциплінами «Філософія», «Філософія свідомості», «Антропологія», «Політологія», «Паблік Рілейшнз», «Соціологія».

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Філософія права як наука та її історичний розвиток.
2. Теоретичні проблеми філософії права

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою вивчення курсу «Проблеми філософії права» є поглиблення та конкретизація знань з філософії та юридичних наук стосовно умов майбутньої професійної правоохоронної та правозастосовчої діяльності, формування нових знань з філософії права та розвиток правового світогляду й правової культури, втілення в життя не тільки високих професійних, але й морально-етичних стандартів, щоб на цих засадах самостійно організувати свою професійну діяльність та соціальну поведінку.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Проблеми філософії права» є:

- формування у здобувача за другим (магістерським) рівнем вищої освіти високого рівня гуманістичної культури, розуміння сутності верховенства права;
- оволодіти знаннями національного, європейського та міжнародного законодавства, сформувані навички застосування цих знань в практиці судових і правоохоронних органів;
- рефлексія власної особистісної проблематики і отримання необхідних знань для її розв'язання;
- формування сучасного правового мислення, професійної правової культури, як методологічного знаряддя у розв'язанні складних питань суспільно-політичного життя.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми курсанти та слухачі повинні:

знати :

- об'єкт, предмет і методи філософії права,
- понятійно-категоріальний апарат філософії права;
- основні українські та світові філософсько-правові школи, напрями, головні типи та концепції праворозуміння;
- сутність та смисл права як міри свободи особи в її взаємовідносинах із державою, владою, законом;
- особливості взаємодії права та філософії права як форм суспільної свідомості;
- світоглядні та методологічні аспекти становлення європейського права;

Вміти:

- визначати ціннісно-нормативні принципи аналізу різних типів праворозуміння;
- формувати особисту політичну і громадянську позиції, розвивати власну правову та політичну культуру;
- об'єднувати методологічні можливості філософського та правового підходів щодо актуальних проблем розвитку правової реальності;
- аналізувати основні філософсько-правові та юридичні категоріальні концепти не тільки в історичному контексті, але й в аспекті розбудови України як держави, враховуючи реформу правової системи;
- спираючись на глибоке усвідомлення змісту універсального загальноєвропейського та українського конституційного принципу верховенства права, застосовувати його у сув'язі (узгодженості) з принципами верховенства Конституції та закону.

1.4. Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач вищої освіти:

загальні:

- здатність визначати основні філософські категорії та поняття, орієнтуватися в традиціях філософського мислення;
- розуміння цивілізаційних і культурних передумов правової культури;
- орієнтація у категоріальному апараті філософії права;
- оволодіння базовими поняттями філософії права як складової правової культури, їх застосування для практичних потреб службової діяльності;
- здійснення теоретичного узагальнення знань про науку, як складових предмету філософії права;
- теоретичне осмислення та критичний аналіз класичних та сучасних концепцій і тенденцій права як засобу гармонізації суспільних відносин;

професійні:

- синтезувати набуті знання у цілісне світосприйняття;
- визначати фундаментальні філософські категорії;
- обґрунтовувати засобами логіки розв'язання практичних завдань, пов'язаних зі своєю професійною діяльністю.
- застосовувати набуті знання при аналізі реалій сучасного суспільного буття;

- виокремлювати власну світоглядну позицію щодо актуальних проблем сьогодення.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 120 годин / 4 кредити ECTS

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СЛУХАЧІВ

Самостійна робота слухача – важлива складова навчального процесу. Вона є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних занять. Зміст самостійної роботи слухача над конкретною дисципліною визначається навчальною програмою дисципліни, методичними матеріалами, завданнями та вказівками викладача. Самостійна робота слухача над засвоєнням навчального матеріалу з конкретної дисципліни може виконуватися у бібліотеці вищого навчального закладу, навчальних кабінетах, комп'ютерних класах (лабораторіях), а також в домашніх умовах.

Слухачам також рекомендується для самостійного опрацювання відповідна наукова література та періодичні видання.

Вибір питань для самостійного навчання може бути обумовлений зацікавленістю слухача, його прагненням до поглиблення своїх знань і навичок напрямку діяльності, а також виходячи з необхідності ліквідувати прогалини в знаннях, що можуть призвести до помилок у роботі.

Викладач може дати слухачу індивідуальне завдання, вказавши, яку літературу необхідно вивчити і встановити строк, необхідний для цього, або запропонувати підготувати реферат по обумовленій темі, скласти проект документа. У такому разі план самостійної підготовки розробляється слухачем і затверджується викладачем.

ФОРМИ ТА МЕТОДИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Під час проведення семінарських занять перевіряється засвоєння матеріалу, викладеного в лекції та індивідуальна робота слухачів під час самопідготовки. До контрольних заходів входять поточний і підсумковий контроль.

Поточний контроль здійснюється під час проведення семінарських занять і має на меті перевірку рівня підготовленості слухача до виконання конкретної роботи. Форма проведення поточного контролю під час навчальних занять і система оцінювання рівня знань визначаються кафедрою.

Підсумковий контроль проводиться з метою перевірки рівня засвоєння слухачами тем, передбачених програмою дисципліни «Проблеми філософії права». Підсумковий контроль включає в себе перевірку знань слухачів з дисципліни після вивчення курсу під час екзамену.

ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ПОТОЧНОГО І ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Оцінювання знань слухачів здійснюється в такий спосіб і за такими критеріями:

- усне опитування;
- результати самостійної роботи;
- результати заліку.

Оцінювання знань слухачів під час поточного контролю здійснюється за чотирьохбальною системою: “відмінно”, “добре”, “задовільно”, “незадовільно”, а саме:

– **“відмінно”** – якщо слухач показав глибокі знання програмного матеріалу, грамотно і логічно його виклав, бачить проблеми та протиріччя, аналізує та розв’язує складні завдання, прийняв вірне рішення при вирішенні практичного завдання, застосовуючи при цьому діючі нормативно-правові акти;

– “**добре**” – якщо слухач твердо знає і виклав програмний матеріал, крім відтворення знань, ще і вміє розв’язувати типові завдання; без істотних помилок та вірно використав свої знання при письмовому вирішенні практичного завдання;

– “**задовільно**” – якщо слухач в основному виклав матеріал, не розкривши окремих деталей, допустивши окремі несуттєві помилки при відповіді на теоретичні та практичне питання; продемонстрував вміння відтворити знання;

– “**незадовільно**” – якщо слухач дав неправильну відповідь на поставлені питання або не по суті питання.

ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ ТА ВИБОРУ ВАРІАНТУ

Контрольна робота є самостійним видом роботи слухача, передбаченим навчальним планом вивчення курсу «Проблеми філософії права».

Контрольну роботу оформляють на аркушах формату А4 (210 × 297мм), виконують рукописним, машинописним або машинним (за допомогою комп’ютерної техніки) способом на одному боці аркуша білого паперу.

При машинописному виконанні контрольну роботу друкують через півтора інтервали, з розрахунку не більш 30 рядків на сторінці за умов рівномірного її заповнення та висотою літер і цифр не менш, ніж 1,8мм. (кегель 14).

Текст слід друкувати, витримуючи параметри сторінок: верхній, нижній береги – не менш 20мм, лівий – 30, правий – 15мм. Під час виконання роботи необхідно дотримуватися рівномірної щільності, контрастності й чіткості тексту.

Помилки, описки та графічні неточності допускається виправляти підчищенням або зафарбуванням білою фарбою і нанесенням на тому ж місці або між рядками виправленого зображення машинописним способом або від руки. Виправлене повинно бути такого ж кольору, як і основний текст.

Перед виконанням контрольної роботи необхідно ознайомитись з методичними вказівками, питаннями, передивитися записи, зроблені на лекціях.

На обкладинці необхідно вказати назву навчального закладу, предмету, що вивчається, кафедри, номер залікової книжки, прізвище, ім'я та по батькові, адресу (Додаток А).

Під час виконання роботи потрібно спочатку записати питання, а потім дати на нього відповідь. Відповіді повинні бути конкретні, написані державною мовою, акуратно оформлені.

В тексті контрольної роботи обов'язкове посилання на використані літературні джерела, перелік яких наводиться у списку літератури. У список використаної літератури вносяться праці, з яких запозичуються цитати, думки, статистичні дані, на які робиться посилання.

Бібліографічні посилання – це сукупність відомостей про літературне джерело, що використовується в тексті контрольної роботи. Джерела в списку літератури потрібно розташовувати згідно порядку посилань в тексті записки. Відомості про джерела повинні включати: прізвище та ініціали автора, місце видання, видавництво та рік видання, кількість сторінок. Посилання в тексті на джерела потрібно розташовувати у квадратних дужках, порядковий номер джерела зазначається згідно з списком літератури.

У кінці роботи потрібно вказати перелік літератури, поставити дату і підпис (Додаток Б).

Виконана робота направляється на факультет цивільного захисту (заочне навчання) на перевірку в строк, який вказаний у графіку виконання контрольних робіт.

Оцінюється робота з урахуванням глибини викладення матеріалу, самостійності виконання та вміння використовувати теоретичні знання на практиці.

Рівень знань слухачами дисципліни за підсумками виконання контрольних робіт оцінюється з огляду на наступні критерії:

1. Повнота та правильність виконання завдання – основний критерій.
2. Здатність слухача диференціювати, інтегрувати та уніфікувати знання.

Контрольна робота з дисципліни «Проблеми філософії права» складається з двох теоретичних питань.

Обов'язковими вимогами до теоретичних завдань є:

- висвітлення питання;
- посилання (при запозичені тексту);
- список літератури.

Контрольна робота оцінюється: "зарахована", "незарахована". У разі незарахування контрольної роботи вказуються причини цього. Контрольна робота може бути незарахована у випадках:

- виконано не той варіант контрольної роботи;
- теоретичне завдання виконане з порушенням вимог до нього, в т.ч. стосовно обсягу;
- не виконано або не вірно виконано одне із завдань;

Отримавши незараховану контрольну роботу, слухач зобов'язаний уважно ознайомитися із зауваженнями і внести в роботу відповідні зміни та доповнення, усунути вказані недоліки. На обкладинці допрацьованої роботи необхідно вказати «Повторно» і направити її на факультет цивільного захисту та забезпечення діяльності (заочне навчання).

Слухачі, які несвоєчасно направили контрольну роботу без поважних причин, на екзаменаційну сесію не викликаються.

Вибір варіанту

Дві останні цифри залікової книжки слухача факультету заочного навчання визначають варіант завдання (Таблиця №1). Наприклад, номер залікової книжки 36012. Варіант 12. За таблицею визначаємо номери питань: питання №22, №55.

Таблиця №1

<i>Передостання цифра номеру залікової книжки</i>											
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
0	1,76	2,75	3,74	4,73	5,72	6,71	7,70	8,69	9,68	10,67	
1	11,66	12,65	13,64	14,63	15,62	16,61	17,60	18,59	19,58	20,57	
2	21,56	22,55	23,54	24,53	25,52	26,51	27,50	28,49	29,48	30,47	
3	31,46	32,45	33,44	34,43	35,42	36,41	37,40	38,39	39,1	40,2	
4	41,3	42,4	43,5	44,6	45,7	46,8	47,9	48,10	49,11	50,12	
5	51,13	52,14	53,15	54,16	55,17	56,18	57,19	58,20	59,21	60,22	
6	61,23	62,24	63,25	64,26	65,27	66,28	67,29	68,30	69,31	70,32	
7	71,33	72,34	73,35	74,36	75,37	76,38	10,39	11,40	12,41	13,42	
8	14,43	15,44	16,45	17,46	18,47	19,48	20,49	21,50	22,51	23,52	
9	24,53	25,54	26,55	27,56	28,57	29,58	30,59	31,60	32,61	33,62	

ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ ДЛЯ ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

1. Філософія права у структурі філософського знання.
2. Співвідношення філософії права з іншими філософськими та юридичними дисциплінами
3. Філософія права в системі наук.
4. Сутність філософського підходу до права.
5. Структура курсу філософії права.
6. Феноменологія права та її особливості.
7. Гносеологія права та її особливості.
8. Онтологія права та її особливості.
9. Антропологія права та її особливості.
- 10.Праксеологія права та її особливості.
- 11.Аксіологія права та її особливості.
- 12.Функції філософії права.
- 13.Співвідношення філософії, моралі та права.
- 14.Право як соціально-духовне явище
- 15.Предмет філософії права.
- 16.Об'єкт філософії права.
- 17.Сутність права як справедливість та як сила.
- 18.Кратична функція права.
- 19.Основні принципи права: свобода, рівність, справедливість, гуманізм, людинолюбство, демократизм, законності, об'єктивність, неупередженість.
- 20.Цінність права: соціальна (як соціальний капітал), інструментальна, самоцінність.
- 21.Примат прав людини над законодавством.
- 22.Співвідношення природних і правових законів
- 23.Суть філософського осмислення сутності права.
- 24.Проблема прогресу моралі, моральності та права.

25. Світоглядні основи філософії права: теоцентризм, антропоцентризм, раціоцентризм, ірраціоналізм, волюнтаризм, конвенціоналізм, механіцизм.
26. Правовий релятивізм.
27. Теорія розумного егоїзму та її відбиття в концепціях права.
28. Теологічні концепції філософії права.
29. Екзистенціалістська філософія права.
30. Етично-правові погляди мислителів Стародавнього Сходу (легізм та та конфуціанство). Пошук золотієї середини як основи справедливості.
31. Етично-правові погляди мислителів античності. Поняття діке, номосу, космосу та етосу.
32. Аналіз Сократом морально-правової проблематики.
33. Поняття справедливості та ідеальної держави у поглядах Платона.
34. Філософсько-правові ідеї Платона у праці «Держава».
35. Принцип розподіляючої справедливості Аристотеля.
36. Філософсько-правові ідеї Аристотеля «Політика».
37. Договірний характер справедливості у вченні Епікура.
38. Фаталістичні концепції природного права стоїків.
39. Формування юриспруденції як самостійної науки у Стародавньому Римі.
40. Особливості правових відносин у середньовіччі.
41. Проблеми філософії права у праці Т. Аквінського «Коментарі до аристотелівської політики».
42. Філософсько-правові погляди Нікколо Макіавеллі.
43. Філософсько-правові погляди Жана Бодена.
44. Філософсько-правові погляди Гуго Гроція
45. Філософсько-правові ідеї Т. Гоббса.
46. Філософсько-правові погляди Джона Локка. «Два трактати про правління»
47. Філософсько-правові ідеї Бенедикта Спінози
48. Філософсько-правові погляди Шарля-Луї Монтеск'є. «Дух законів»
49. Філософсько-правові погляди Клода Гельвеція.
50. Філософсько-правові погляди Жана-Жака Руссо.

51. Філософсько-правові погляди Чезаре Беккарія.
52. Філософсько-правові погляди Г. Ляйбніца.
53. Філософсько-правові ідеї Іммануїла Канта. «Основи метафізики моральності».
54. Категоричний імператив І. Канта як модифікація принципу формально-правової рівності.
55. Теоретична концепція права Йогана-Готліба Фіхте.
56. Філософсько-правові погляди Г.-В.-Ф. Гегеля. «Філософія права» Г. Гегеля.
57. Гегелівська система філософії права. Філософія об'єктивного духу (право, мораль, моральність).
58. Критична філософія права К. Маркса і Ф. Енгельса
59. Філософсько-правове вчення Ієремїї Бентама.
60. Філософсько-правові погляди Джона-Стюарта Мілля.
61. Теорія права як прояв народного духу в історії Фрідріха-Карла фон Савіньї.
62. Загальна характеристика основних концепцій філософії права ХХ ст.
63. Філософія права України. Філософсько-правові ідеї у «Руській правді».
64. Українська національна ідея та філософія права.
65. Дослідження І. Франка, М. Драгоманова, Б. Кістяківського, В. Липинського, Ю. Бачинського у контексті філософії права.
66. Поняття прав людини.
67. Право як соціальна роль.
68. Основоположні права людини.
69. Природне права та його особливості.
70. Особливості та засади позитивного права.
71. Договірна теорія права як вираження природних потреб людини.
72. Феноменологічні, онтологічні та гносеологічні особливості філософії права.
73. Право як форма спілкування.
74. Право як свобода.
75. Проблема співвідношення моралі і права.
76. Право як єдність волі, мислення та світогляду.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основні законодавчі та нормативно-правові акти

1. Конституція України. – К.: Преса України, 1997.
2. Європейська конвенція з прав людини (Рим, 4 листопада 1950 р.)
3. Закон України “про свободу совісті та релігійні організації” від 23 квітня 1991 р. // Закони України. - К. 1996, т.1.
4. Загальна декларація прав людини. Прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948 року.

Основна література

1. Бачинін В.А., Журавський В.С., Панов М.І. Філософія права: Підручник для юрид. спец. вищих навч.закладів. К.: Видавничий Дім «Ін Юре».- 2003.
2. Козловський А.А. Право як пізнання: Вступ до гносеології права. Чернівці: Рута, 1999.
3. Лукич Р. Методологія права. М.: Наука.- 1981.
4. Нерсисянц В.С. Філософія права. Учебник для вузов. М.: Изд.група ИНФРА.- М.: Норма.- 1997.
5. Патеї - Братасюк М.Г. Філософія права. – Тернопіль, 2006.
6. Петрова Л. В. Нариси з філософії права. — Харків, 1995.
7. Філософія права /за ред. О.Данельяна /. – К.,2004.
8. Філософія права: Навчальний посібник П. Д. Біленчук, В. Д. Гвоздецький, С. С. Сливка. К., Атіка, 1999.
9. Філософія права: Навчальний посібник// О.О. Бандура, С.А. Бублик, М.Л. Заїнчковський та ін.; за заг. Ред. М.В. Костицького, Б.Ф. Чміля.- К.: Юрінком Інтер, 2000.
- 10.Шкода В.В. Вступ до правової філософії. Харків: Фоліо, 1997.

Додаткова література та інтернет-джерела

1. Андерсон Б. Уявлені спільноти. Міркування щодо походження й поширення націоналізму / Бенедикт Андерсон [пер. з англ.]. – К., 2001. – 272 с.
2. Апель К.-О. Дискурс і відповідальність: проблема переходу до постконвенціональної моралі / К.-О.Апель; [пер. з нім. В.Купліна]. – К.: Дух і Літера, 2009. – 430 с.
3. Арндт Х. Між минулим і майбутнім / Ханна Арндт [пер. з англ.]. – К.: Дух і літера, 2002. – 321 с.

4. Аристотель. Политика [Текст] / Аристотель; пер. с древнегреч. // Аристотель. Сочинения: В 4 т. – М.: Мысль, 1983. – Т.4. – С.375-644.
5. Бек У. Общество риска: На пути к другому модерну / Пер. с нем. В. Седельника, Н. Федоровой. – М.: Прогресс-Традиция, 2000. – 383 с.
6. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество. Опыт социального прогнозирования / Д. Белл; пер. с англ. – М.: Academia, 1999. – 787 с.
7. Вебер М. Протестантська етика і дух капіталізму / М.Вебер; [пер. з нім. О. Погорілого]. – К.: Основи, 1994. – 261 с.
8. Гегель Г.В.Ф. Основи філософії права, або природне право і державознавство/ Пер. З нім. Р.Осадчука та М.Кушніра. К.: Юніверс, 2000.
9. Гоббс Т. Левіафан, або Суть, будова і повноваження держави церковної та цивільної. – К.: Дух і літера, 2000. – 606 с..
10. Головатий С. Верховенство права: від ідеї до доктрини. – К.: Фенікс, 2006. – 624 с.
11. Грушевський М. Історія та її соціально-виховуюче значення// М.Грушевський На порозі нової України. Гадки та мрії. Репринт, К.1918.
12. Гьофе О. Демократія в епоху глобалізації [Пер. з нім. Ситниченко Л., Лозінської О.] / Отфрід Гьофе. – К.: ППС-2002, 2007. – 436 с.
13. Г'юм Д. Трактат про людську природу: Спроба запровадження експериментального методу міркувань про об'єкти моралі: пер. с англ. / Пер. Павло Насада. – К.: Всесвіт, 2003. – 550 с.
14. Єрмоленко А. Комунікативна практична філософія. Підручник. / А.М. Єрмоленко. – К.: Лібра, 1999. – 488 с.
15. Кампанелла Т. Місто Сонця// Мор Т. Утопія. К.: Наука, 1988
16. Кант І. К вичному миру. Сочинення в шести томах / Иммануил Кант; [пер. с нем. Б.А. Фохта] / под ред. В.Ф. Асмуса, А.В. Гульги, Т.И. Ойзермана. – М.: Мысль, 1963. – 543 с.
17. Кант І. Основи метафізики нравственности // Соч.: В 6 т. – М.: Мысль, 1965. – Т.4. – Ч.1. – С.219-310.
18. Кант І. Критика практичного розуму / І. Кант; [пер. з нім. та післямова І. Бурковського]. – К.: Юніверс, 2004. – 240 с.

19. Кимлика У. Современная политическая философия. Введение. – М.: ИД ГУ ВШЭ, 2010. – 592 с.
20. Класики політичної думки: від Платона до Макса Вебера: пер. з нім. / ред. Є. Причепій. – К.: Тандем, 2002. – 580 с.
21. Коэн Дж.Л., Арато Э. Гражданское общество и политическая теория. Пер. с англ. / Общ. ред. И.И. Мюрберг. – М.: Издательство «Весь Мир», 2003. – 784 с.
22. Локк Дж. Два трактата про врядування. – К.: Основи, 2001. – 265 с.
23. Макиавелли Н. Государь // Макиавелли Н. Избр. соч. – М.: Худож. лит., 1982. – С.301-379.
24. Монтескье Ш.-Л. О духе законов / Ш.-Л. Монтескье; пер. с фр. – М.: Мысль, 1999. – 672 с.
25. Платон. Государство // Соч. В 3-х т. / Под общ. ред. А.Ф. Лосева и В.Ф. Асмуса; Пер. с древнегреч. – М.: Мысль, 1971. – Т.3. – Ч.1. – С.89-454.
26. Пролесев С.В. Метафізика влади. – К.: Наукова думка, 2005. – 324 с.
27. Ролз Дж. Теорія справедливості / Пер. з англ. О. Мокровольський. – К.: Основи, 2001. – 822 с.
28. Руссо Ж-Ж. Про суспільну угоду, або принципи політичного права / Пер. з фр. та ком. О. Хома. – К: Port-Royal, 2001. – 349 с.
29. Ситниченко Л. Першоджерела комунікативної філософії. – К.: Либідь, 1996. – 176 с.
30. Ситніченко Л. Трансформація ціннісних орієнтирів: свобода чи справедливість // Мультиверсум. Філософський альманах: [Зб. наук. праць]. – 2014. – №1. – С.34-54.
31. Слово про закон і благодать” Іларіона Київського Філософська думка -1988. №4.
32. Тоффлер Э. Метаморфозы власти: Пер. с англ. / Э. Тоффлер. - М.: ООО "Издательство АСТ", 2003. - 669 с.
33. Усов Д. Ідея суспільної угоди в сучасних філософських дискурсах / Д. Усов. – Черкаси: Видавець Ольга Вовчок, 2015. – 320 с.
34. Циппеліус Р. Філософія права. К.: Основи, 2000.

35.Ціцерон М.Т. Про державу. К.: Основи, 1997

Інформаційні ресурси

- Бібліотека ЧПБ імені Героїв Чорнобиля.
- Черкаська обласна бібліотека імені Т.Шевченка.

Інтернет-джерела:

- nplu.kiev.ua - Національна парламентська бібліотека України
- nbuv.gov.ua - Національна бібліотека України імені В.І.Вернадського
- ukrlibworld.kiev.ua/med - Державна науково-медична бібліотека України
- gntb.n-t.org - Державна науково-технічна бібліотека України
- lucl.lucl.kiev.ua - Публічна бібліотека імені Лесі Українки (Київ)
- ukrbook.net - Книжкова палата України
- lib.com.ua - Українська електронна бібліотека
- rodoroga.com - центр аналітичної антропології

ТИТУЛЬНИЙ АРКУШ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ****ЧЕРКАСЬКИЙ ІНСТИТУТ ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ ІМЕНІ ГЕРОЇВ
ЧОРНОБИЛЯ НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ**

Кафедра суспільних наук

КОНТРОЛЬНА РОБОТА
з «ПРОБЛЕМИ ФІЛОСОФІЇ ПРАВА»
(назва дисципліни)Слухача
Іваненко Р.В.
спеціальність 081 «Право»
Шифр 307

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ: ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ТА ПРАВИЛА СКЛАДАННЯ (ДСТУ 8302:2015)

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Елементи бібліографічного запису (заголовки і бібліографічний опис) та знаки пунктуації в бібліографічному посиланні, незалежно від його призначення та виду, подають згідно з ДСТУ ГОСТ 7.80 і ДСТУ ГОСТ 7.1 з урахуванням таких особливостей: У заголовку бібліографічного запису подають відомості про одного, двох чи трьох авторів, при цьому імена цих авторів у відомостях про відповідальність (за навкисною ризикою) не повторюють. Азархін В. А., Горський В. С. Коперник. Бруно. Галілей. Київ, 1974. 197 с. Замість знака «крапка й тире» («. — »), який розділяє зони бібліографічного опису, рекомендовано застосовувати знак «крапка» (.). Дві навкисні ризики («//») можна замінювати крапкою, а назву виділяти шрифтом (наприклад курсивом). Россоха В. В. Соціально-економічні аспекти використання господарського комплексу Державної кримінально-виконавчої служби. Формування ринкових відносин в Україні. 2015. № 8. С. 69-75.

Якщо текст цитовано не за першоджерелом, то на початку підрядкового бібліографічного посилання наводять пояснювальні слова: «Наведено за:», «Цит. за:» і зазначають джерело, з якого запозичено текст. *Цит. за: Грушевський М. С. Історія України-Руси. Київ, 1995. Т 2. С. 72. Відомості про згадуваний документ, опублікований іншою мовою, у бібліографічних посиланнях наводять мовою оригіналу. У внутрішньотекстовому та підрядковому бібліографічному посиланнях на складник документа (наприклад, статтю з журналу, збірника) дозволено зазначати бібліографічні відомості тільки про ідентифікувальний документ і номер сторінки – за наявності в його тексті відомостей про автора (якщо він є) та назву. У тексті: У статті Добровольської В. «Діяльність органів управління культурою як об'єкт керування документацією» подано таке визначення: ...¹ У підрядковому посиланні: ¹ Вісник Книжкової палати. 2012. № 4. С. 18-20.

Види бібліографічних посилання розрізняють за складом елементів бібліографічного запису за місцем розташування в документі за повторністю наведених посилань

Коротке бібліографічне посилання містить частину обов'язкових елементів, які використовують тільки для пошуку об'єкта посилання. Повне бібліографічне посилання містить усі обов'язкові елементи, що використовують для загальної характеристики, ідентифікування і пошуку об'єкта посилання.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ (за складом елементів бібліографічного запису)

За місцем розташування в документі розрізняють такі бібліографічні посилання: • Внутрішньотекстові • Підрядкові • Позатекстові За повторністю наведення посилань на один і той самий об'єкт розрізняють первинне та повторюване бібліографічне посилання: • Первинне • Повторне

Внутрішньотекстове бібліографічне посилання • застосовують, якщо значну частину відомостей про об'єкт посилання внесено до тексту документа. • використовують для зручнішого читання тексту, та заощадження місця у невеликих за обсягом документах. • розміщують безпосередньо в тексті документа у круглих дужках. • знак «крапка й тире» («. –») замінюють знаком «крапка». • може бути у повній або короткій формі (якщо частину відомостей про джерело цитування подано в тексті). Рекомендовано складати в короткій формі. Приклади : • З цього приводу А. Почечуев у книжці «Вычитка рукописи» (Київ, 2011. С. 87) писав: «деякі автори посібника з коректури...» • (Вступ до медичної геології. Київ, 2011. Т. 2. С. 422); • (Бібліотечна планета. 2012. № 2. С. 36-37); • (Кушнарєнко Н. М., Удалова В. К. Наукова обробка документів. Київ, 2006. 328 с.); • (Книжкова палата України : сайт. URL: <http://www.ukrbook.net>).

Підрядкове бібліографічне посилання • використовують за умов, якщо всередині тексту документа його розмістити неможливо або небажано, щоб не переобтяжувати текст. • розміщують як примітку в нижній частині сторінки, відмежовуючи від основного тексту горизонтальною рисою. • пов'язують із текстом документа за допомогою знаків виноски, які подають на верхній лінії шрифту після відповідного фрагмента в тексті та перед підрядковим посиланням. • знаки виноски відокремлюють від тексту проміжком. • можна застосовувати наскрізне нумерування в межах усього документа чи в межах його окремої глави (розділу, частини тощо). • можна наводити у повній або короткій формі. Коротку форму застосовують, якщо частину відомостей про джерело цитування подано в тексті. Повна форма ¹⁰ Петрик О. І. Шлях до цінової стабільності: світовий досвід і перспективи для України : монографія / відп. ред. В. М. Геєць. Київ : УБС НБУ, 2008. С. 302-310. Коротка форма ¹⁰ Петрик О. І. Шлях до цінової стабільності: світовий досвід і перспективи для України. Київ, 2008. С. 302-310.

Внутрішньотекстове та підрядкове бібліографічне посилання може містити такі елементи: • — заголовок бібліографічного запису (ім'я автора); • — основну назву документа; • — відомості, що належать до назви (для підрядкового посилання); • — відомості про відповідальність (містять інформацію про осіб і/або організації, які брали участь у створенні документа); • — відомості про повторність видання (містять інформацію про зміни й особливості цього видання відносно попереднього); • — вихідні дані (містять відомості про місце видання (випуску), видавця та рік випуску документа); • — позначення та порядковий номер тому, номера чи випуску

документа, якщо є посилання на твір або публікації з багаточастинного (багатотомного чи серіального) документа; • — відомості про обсяг (кількість сторінок) документа (у разі посилання на нього загалом); • — назву документа (журналу, збірника, газети тощо), в якому опубліковано об'єкт посилання (наприклад, статтю); • — відомості про місцезнаходження об'єкта посилання— номер сторінки в документі (у разі посилання на його частину); • — примітки (у посиланні на електронний ресурс, депоновану наукову роботу тощо).

У підрядковому бібліографічному посиланні на електронний ресурс віддаленого доступу за наявності в тексті бібліографічних відомостей, що його ідентифікують, дозволено зазначати тільки електронну адресу, використовуючи замість слів «Режим доступу» аббревіатуру «URI» або «URL» Приклад : У тексті: Маніфест ІФЛА про Internet : прийнято Сесією Ради ІФЛА 23 серпня 2002 р. / пер. з англ. В.С. Пашкова.* У підрядковому посиланні: *URL: <http://archive.ifla.org/III/misc/im-ua.pdf>. (дата звернення: 15.09.2002).